

Innst. 428 L

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 137 L (2016–2017)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeloven m.m. (skjerpet straff ved flere grove integritetskrenkelser og styrket oppreisningsvern ved krenkelser begått av flere i fellesskap)

Til Stortinget

Sammendrag

Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i proposisjonen å skjerpe straffenivået i saker som gjelder flere grove integritetskrenkelser og å styrke oppreisningsvernet for den som blir utsatt for integritetskrenkelser av flere gjerningspersoner.

Dersom en gjerningsperson har begått flere lovbrudd som har en strafferamme på fengsel inntil 15 år eller mer, kan det etter forslaget her idømmes fengsel inntil 26 år. Tidsrammen for forvaringsstraff i slike saker foreslås utvidet tilsvarende.

I skadeserstatningsloven foreslås det en endring som åpner for at det kan fastsettes separate oppreisningskrav for den enkelte ansvarlige ved skade, krenkelse eller mislig atferd begått av flere i fellesskap. Dette vil særlig være aktuelt ved grove integritetskrenkelser. Formålet med forslaget er særlig å motvirke at gjerningspersoner blir ansvarlig for et lavere oppreisningsbeløp ved å handle sammen med andre. Det foreslås også endringer i reglene for utmåling av voldsoffererstatning.

Skjerpelse av straffene ved flere grove integritetskrenkelser

I mange straffesaker dømmes en lovbrøyer for mer enn ett lovbrudd. Retten fastsetter i slike tilfeller

en felles straff for alle lovbruddene under ett. Straffen vil normalt være strengere enn det mest alvorlige lovbruddet ville kvalifisert til alene, men lavere enn om man hadde lagt sammen straffene som ville vært utmålt for hvert enkelt av lovbruddene.

Det er i utgangspunktet forskjellige prinsipper som kan tenkes lagt til grunn for utmålingen av en samlet straff for flere lovbrudd. Et kumulasjonsprinsipp vil i hovedtrekk tilsi at straff utmåles fullt ut for hvert enkelt lovbrudd og deretter uavkortet legges sammen til en samlet straff. Straffutmåling etter kumulasjonsprinsippet kan i utgangspunktet fremstå som naturlig dersom formålet er at straffen skal svare til grovheten i hvert av lovbruddene. En slik straffutmåling kan likevel føre til urimelig lange straffer. Et annet prinsipp for straffutmåling er absorpsjonsprinsippet. Dette går ut på at det utmåles straff for det alvorligste lovbruddet, og at øvrige lovbrudd virker straffskjerpene. En variant av absorpsjonsprinsippet er straffskjerpelsesprinsippet, som innebærer at en samlet straff utmåles innenfor en forhøyet strafferamme. Straffen fastsettes skjønnsmessig for alle lovbruddene og må i det minste være strengere enn noen av de enkelte overtredelsene skulle tilsi.

Straffeloven § 79 bokstav a tar utgangspunkt i straffskjerpelsesprinsippet. Når gjerningspersonen har begått flere lovbrudd, forhøyes strafferammen i det strengeste straffebudet inntil det dobbelte. Bestemmelsen innebærer ikke nødvendigvis en dobling av den faktisk utmålte straffen, men er heller ikke begrenset til dette.

Den forhøyede strafferammen kan aldri bli høyere enn summen av strafferammene i de straffebudene dommen gjelder. Den samlede strafferammen for ett ran og ett tilfelle av skadeverk, som har en strafferamme på fengsel inntil henholdsvis seks og ett år (straffeloven §§ 327 og 351), vil som følge av denne begrensningen bli syv år.

Beriktiget

Strafferammen kan videre maksimalt forhøyes med seks år. Dette innebærer at dersom gjerningspersonen straffes for et tilfelle av grov kroppsskade (straffeloven § 274), som har en strafferamme på fengsel inntil 10 år, øker strafferammen ved flere lovbrudd til høyst fengsel inntil 16 år – ikke 20 år, slik en dobling ville medført.

Straffen kan dessuten ikke forhøyes utover 21 år, og ikke utover 15 år dersom gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet.

Straffeloven § 79 innebærer at strafferammen også forhøyes ved tilfeller av gjentakelse (bokstav b) og organisert kriminalitet (bokstav c), men strafferammen forhøyes bare én gang selv om flere av alternativene skulle være oppfylt.

I høringsnotatet 19. desember 2016 tok departementet utgangspunkt i regjeringens målsetning i Sundvolden-plattformen om å heve straffene i saker hvor gjerningspersonen har begått flere lovbrudd.

I spørsmålet om skjerpet straffenivå i saker som gjelder flere lovbrudd, viser høringen at det er bred enighet om at straffutmålingen fortsatt skal skje etter straffskjerpelsesprinsippet. Full kumulasjon er verken mulig eller ønskelig. Det er også bred tilslutning til at retten skal stå forholdsvis fritt til å utmåle en passende straff i hvert tilfelle på bakgrunn av alle relevante straffutmålingsmomenter. I spørsmålet om hevet maksimumstraff viser høringen at det er stor enighet om at det må gå en grense for hvor strengt det skal være mulig å straffe.

Etter høringen har departementet kommet til at det er tilstrekkelig å heve maksimumstraffen med fem år, det vil si fra fengsel inntil 21 år til fengsel inntil 26 år. Departementet har lagt vekt på at en maksimumstraff på fengsel inntil 30 år bør forbeholdes de alvorligste lovbruddene i straffeloven kapittel 16 (folkemord, grove krigsforbrytelser mv.) og grove terrorhandlinger. En strafferamme på 26 år vil gi rom for et skjerpet straffenivå som vil reflektere alvorlet i å begå flere grove integritetskrenkelser.

I saker som gjelder flere grove integritetskrenkelser skal straffenivået som gjelder for det enkelte lovbrudd ha større betydning i utmålingen av den samlede straffen. Med grove integritetskrenkelser menes først og fremst drap og svært grov vold, voldtekt til samleie mv. og grov voldtekt, voldtekt til samleie og grov voldtekt av barn under 14 år, grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år samt grove ran hvor det er brukt vold.

Straffskjerpelsen og adgangen til å idømme fengsel inntil 26 år er særlig ment å gjelde hvor det er tale om krenkelser av flere fornærmede. I slike tilfeller vil det som den klare hovedregel foreligge minst like mange lovbrudd som fornærmede, slik at straffeloven § 79 bokstav a får anvendelse.

I saker hvor gjerningspersonen har begått flere eller sammenhengende krenkelser av samme fornærmede, kan det bero på helt konkrete omstendigheter om krenkelsene regnes som flere lovbrudd slik at straffeloven § 79 bokstav a får anvendelse, eller ett sammenhengende lovbrudd.

Det er ikke et mål at domstolene skal gi utførlige grunner for straffutmålingen. Det vil kunne være meget ressurskrevende, og nytteverdien vil være usikker. Derimot er det hensiktsmessig at domstolene ved utmåling av felles straff for flere lovbrudd opplyser om straffenivået for de mest alvorlige lovbruddene, og begrunner hvordan retten har kommet frem til resultatet. Det foreslås derfor å føye til et nytt fjerde punktum i straffeprosessloven § 40 annet ledd som vil innebære at det stilles noe større krav til rettens grunner for fastsetting av felles straff etter straffeloven § 79 bokstav a.

Det foreslås videre en endring i straffeloven § 43 om tidsrammene for forvaring. Tidsrammen angir reaksjonens varighet. Påtalemyndigheten må innen tre måneder før forvaringstidens utløp reise sak om forlengelse, jf. straffeloven § 43 første ledd siste punktum. All løslatelse før tidsrammens utløp må skje på prøve etter straffeloven § 44. Departementet foreslår at det skal kunne idømmes forvaring med en tidsramme på inntil 26 år når gjerningspersonen har begått flere lovbrudd som kan straffes med fengsel inntil 15 år eller mer.

Oppreisning

Skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd fastsetter at den som forsettlig eller grovt uaktsomt har voldt skade på person eller tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3, kan pålegges å betale fornærmede oppreisning. Etter § 3-5 annet ledd kan den som forsettlig eller grovt uaktsomt har forvoldt en annens død, pålegges å betale oppreisning til avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre.

Ordningens begrunnelse er sammensatt. Oppreisning skal først og fremst gi kompensasjon til offeret, men er også et uttrykk for samfunnets misbilligelse av skadevolders atferd og har en straffemessig («pønal») funksjon. Også hensyn til prevensjon begrunner oppreisning.

Når flere gjerningspersoner har handlet i fellesskap, blir det ofte fastsatt et samlet oppreisningsbeløp til fornærmede. Dette vil kunne være lavere enn summen av de beløpene hver av gjerningspersonene ville blitt idømt dersom de hadde stått for en lignende krenkelse alene. I skadeserstatningsloven foreslås det i proposisjonen en endring som åpner for at oppreisningskravene kan fastsettes separat for den enkelte ansvarlige. En slik individuell utmåling vil særlig være aktuell ved grove integritetskrenkelser begått

av flere i fellesskap. Formålet med forslaget er særlig å motvirke at gjerningspersoner blir ansvarlig for et lavere oppreisningsbeløp ved å handle sammen med andre. Det foreslås at endringen også skal ha betydning for utmåling av voldsoffererstatning fra staten.

Departementet understreker at det fremdeles skal være domstolenes ansvar å komme frem til et rimelig resultat i den enkelte sak. Saksvariasjonen kan være stor, og domstolene bør derfor ha stor fleksibilitet.

Den som har lidd personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten, eller dennes etterlatte, har etter voldsoffererstatningsloven § 1 rett til voldsoffererstatning fra staten. Den skadelidte kan herunder tilkjennes oppreisning, jf. voldsoffererstatningsloven § 6. Ordningen med voldsoffererstatning er en offentligrettslig støtteordning som er subsidiær i forhold til skadevolderens ansvar.

Departementet går inn for at forslaget om fastsettelse av separate oppreisningskrav skal få betydning også for utmålingen av voldsoffererstatning fra staten. Det foreslås et nytt tredje punktum i voldsoffererstatningsloven § 6 som bygger på forslaget til annet ledd i skadeserstatningsloven § 3-5. Oppreisning etter voldsoffererstatningsloven vil bli utmålt som en samlet sum. Forslaget er likevel ment å innebære at summen som et utgangspunkt vil tilsvare den totale kompensasjonen fornærmede ville ha blitt tilkjent ved separat fastsettelse etter skadeserstatningsloven § 3-5 annet ledd.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Selv om kapasiteten for gjennomføring av ubetinget fengsel og varetekt er økt betydelig de senere årene, og soningskøen er kraftig redusert, er det grunn til å forvente at det vil være behov for ytterligere kapasitetsutbygging de neste årene, som redegjort for i St. meld. 12 (2014–2015). Forslagene om straffskjerpelser vil forsterke dette behovet ved at det vil medføre strengere straffer i en del saker. Et grovt anslag tilsier at om lag 100 pådømte straffesaker årlig vil kunne bli berørt av forslaget. Det er vanskelig å beregne hvor mange flere fengselsdøgn straffskjerpelsen vil medføre årlig. For å unngå økning i soningskøen må fengselskapasiteten over tid økes. Justis- og beredskapsdepartementet vil ta det økte behovet med i planleggingen av utbygging av fengselskapasiteten.

Forslaget til endringer i straffeprosesslovens regler om begrunnelse av dommer antas ikke å medføre noen ressursmessige konsekvenser av betydning for domstolene.

Forslagene om endringer i reglene om oppreisning innebærer at oppreisningskrav i saker med flere gjerningspersoner, i større grad vil bli fastsatt separat for den enkelte gjerningsperson. Dette vil

føre til et økt økonomisk ansvar for en del gjerningspersoner, mens deltakere som har utvist lite skyld etter en individuell vurdering kan bli ansvarlig for mindre. En separat fastsettelse vil kunne lette regressoppjøret gjerningspersonene imellom i den utstrekning de er solidarisk ansvarlige, idet retten vil ha fastsatt hva den enkelte er ansvarlig for. For domstolene vil forslaget bety at gjerningspersonenes individuelle rolle i saken i en del tilfeller må beskrives noe nærmere enn i dag. Dette antas likevel i stor grad å kunne bygge på den individuelle straffutmålingen domstolene uansett vil foreta.

Forslaget vil gi økte utbetalinger over voldsoffererstatningsordningen, særlig i voldtektssaker med tre eller flere gjerningspersoner. Det kan også tenkes at det i andre sakstyper enn voldtekter med flere gjerningspersoner vil bli foretatt separat fastsettelse av oppreisningskrav. Som følge av at en særskilt utmåling skal ta hensyn til den enkelte gjerningspersons skyld, er det likevel vanskelig å anslå hvor mye oppreisningsbeløpene vil øke i slike saker. Trolig vil et par titalls saker i året bli berørt av forslaget, og i disse sakene vil det gjennomsnittlig trolig bli tilkjent 150 000–300 000 kroner i høyere oppreisning sammenlignet med gjeldende rett. Det tilsier økte utgifter i størrelsesorden 5 til 10 mill. kroner årlig.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ferhat Güven, Kari Henriksen, lederen Hadia Tajik og Lene Vågslid, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Hårek Elvenes, Peter Christian Frølich og Anders B. Werp, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ulf Leirstein, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til at Justis- og beredskapsdepartementet i denne proposisjonen foreslår å skjerpe straffenivået i saker som gjelder grove integritetskrenkelser og å styrke oppreisningsvernet for den som blir utsatt for integritetskrenkelser av flere gjerningspersoner.

Komiteen viser til at dersom en gjerningsperson begår flere straffbare forhold som har en strafferamme på 15 år eller mer, kan det etter foreliggende forslag idømmes en maksimumsstraff på inntil 26 år. Komiteen registrerer at tidsrammen for forvaringsstraff i slike saker utvides tilsvarende.

Komiteen viser videre til at det i skadeserstatningsloven foreslås en endring som åpner for at det kan fastsettes separate oppreisningskrav for den enkelte ansvarlige ved integritetskrenkelser begått av flere i fellesskap. Komiteen viser til at formålet med forslaget særlig er å motvirke at gjerningsperso-

ner blir solidarisk ansvarlige for et lavere oppreisningsbeløp ved å begå integritetskrenkelser i fellesskap.

Komiteen viser til at det også foreslås endringer i reglene for utmåling av voldsoffererstatning samt en skjerpet begrunnelsesplikt for domstolene ved utmåling av straff i saker hvor domfelte har begått flere lovbrudd.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet støtter forslaget om forhøyet maksimumsstraff til 26 år for flere lovbrudd begått med en strafferamme på inntil 15 år eller mer. Disse medlemmer viser til proposisjonen der det fremgår at forslaget ikke er ment å skjerpe straffenivået for flere mindre alvorlige lovbrudd, eller overtredelser av straffebud som ikke er satt til direkte å beskytte enkeltmenneskers liv og helse, slik som for eksempel narkotikalovbrudd. Disse medlemmer viser til at hensynet bak forslaget er å ramme den gjerningspersonen som begår flere integritetskrenkende handlinger, slik som eksempelvis drap, svært grov vold, voldtekt og voldtekt av barn under 14 år.

Disse medlemmer viser til at gjerningspersonen i dag risikerer 21 års fengsel for å begå ett drap. Dersom gjerningsmannen begår to eller flere drap, er maksimumsstraffen den samme. Videre er det etter 22. juli 2011 vedtatt 30 års maksimumsstraff for terrorhandlinger, som i praksis er flere drap. Disse medlemmer er av den oppfatning at denne rekken av maksimumsstraffer ikke går stigende i takt med hvordan gjerningspersonen har handlet. Strafferammene bør gjenspeile den og de kriminelle handlinger som er begått, og domstolene får med dette forslaget mulighet til å utmåle mer riktige straffer.

Disse medlemmer mener det er et politisk spørsmål å legge rammene for hvordan vi skal reagere overfor dem som begår kriminalitet. Videre er det opp til domstolene å dømme fritt innenfor disse rammene. Disse medlemmer mener strafferammene for svært alvorlig integritetskrenkende kriminalitet bør utnyttes i større grad, og her har lovgiver et ansvar for å sende signaler som er i tråd med rettsoppfatningen og kriminalitetsutviklingen. Disse medlemmer viser til at strafferammer er en viktig del av den daglige samfunnsdebatten og har vært dette i svært lang tid. Flere høringsinstanser som arbeider med ofre og pårørende daglig, påpekte i høringen på Stortinget 30. mai 2017 at det eksisterer en rådende oppfatning om behovet for et økt straffenivå for alvorlig kriminalitet som skader andres liv og helse. Disse medlemmer mener dette særlig må gjelde i de tilfeller der det er begått flere slike krenkelser i en og samme sak.

Disse medlemmer mener videre at det i det norske straffesakssystemet er og fortsatt skal være et

bærende prinsipp om en human strafferettspleie. Disse medlemmer mener imidlertid at dette ikke bare omfatter gjerningspersonen, men også ofrene og deres pårørende eller etterlatte. Strafferettspleien må følgelig også ivareta den fornærmedes rettsoppfatning. Et krenket liv enten det har vært utsatt for grov vold og/eller seksuelle overgrep, tar tid å reparere. I mange tilfeller blir det heller aldri reparert. Den som med ond vilje påfører andre slike handlinger gjentatte ganger, må vite at samfunnet reagerer på dette i form av strengere straff enn om lovbruddet hadde vært begått én gang.

Disse medlemmer viser til Politijuristenes høringsuttalelse i forbindelse med høringen på Stortinget der det ble poengtert at hvert liv har en selvstendig verdi, og på samme måte vil hver krenkelse krenke en selvstendig verdi. Når maksimumsstraffen er den samme for én eller flere slike integritetskrenkelser, harmonerer ikke dette med prinsippet om at hvert liv har en selvstendig verdi. Disse medlemmer er videre enige med Politijuristene i at en strengere maksimumsstraff for forhold nummer to eller høyere vil ha en preventiv effekt. Straffskjerpelse både kan og bør stoppe overgrep nummer to og videre.

Disse medlemmer vil vise til forslaget om å stille større krav til rettens begrunnelse for straffeutmålingen i en sak hvor flere lovbrudd pådømmes. Dette vil bidra til at domstolene blir mer bevisste på straffenivået for de ulike lovbruddene, i tillegg til å være opplysende for hva som virker bestemmende for straffenivået i saker om flere lovbrudd. Domstolens begrunnelse for å pådømme straff er også et viktig rettssikkerhetsmoment, og disse medlemmer er enige i at det bør stilles strengere krav til begrunnelsens innhold.

Disse medlemmer viser videre til forslaget om endringene i oppreisningserstatningsreglene, og er enige med departementet i at spørsmålet om én eller flere krenkelser ikke bør være avgjørende for hvor stor oppreisning fornærmede tilkjennes. Forslaget vil legge til rette for at domstolene i større utstrekning enn i dag kan fastsette separate oppreisningskrav for den enkelte ansvarlige når flere i fellesskap har voldt skade som gir grunnlag for oppreisning. Disse medlemmer mener forslaget styrker ofrenes erstatningsrettslige vern.

Disse medlemmer viser til fremdriften i behandlingen av saken. Høringsbrevet til det opprinnelige forslaget ble sendt fra departementet 19. desember 2016. Disse medlemmer viser til at regjeringen har lyttet til innspillene i høringen, og hensyntatt disse i foreliggende proposisjon. Forslaget om økte strafferammer er i dag av et mye mindre omfang enn det som opprinnelig var på høring fra departementet, og forslagene om endringer i skadeser-

statningsloven og økt krav til begrunnelse for domstolen er uforandret. Disse medlemmer stiller seg dermed uforstående til Arbeiderpartiets påstand om at dette er en uforsvarlig saksbehandling, når forslaget har vært kjent helt siden desember 2016, og nå er vesentlig endret fra det mer til det mindre.

Disse medlemmer viser til at høringsinstansene ble informert om høringen på Stortinget tirsdag 23. mai 2017 der fristen gikk ut ved midnatt søndag. Disse medlemmer mener dette er helt forsvarlig, og viser til at det ikke bryter med noen form for protokoll eller praksis. Arbeiderpartiet bør være kjent med at det har funnet sted mange andre høringer der organisasjonene har hatt dårligere tid til å søke. Høringen som ble avholdt på Stortinget tirsdag 30. mai 2017, hadde mange fremmøtte instanser, og en god balanse mellom ulike standpunkt.

Disse medlemmer viser til at det ikke er uvanlig at Stortinget behandler både store og små saker med korte frister. Dette er til forskjell en sak som har vært kjent lenge. Disse medlemmer mener videre at sakens karakter har stor betydning, og at den er et svar på en samfunnsdebatt vi har hatt i lang tid, samtidig som den er et viktig svar på det ofre og pårørende har etterlyst i lang tid. Disse medlemmer mener saken er underlagt en forsvarlig politisk prosess. Disse medlemmer synes det virker som at Arbeiderpartiet bruker kritikk av fremdriften som et vikarierende motiv for å slippe å ta stilling til en sak de har vært tause om siden desember 2016.

Disse medlemmer vil videre legge til at forslaget har vært varslet politikk lenge. Det er politikk som har vært programfestet hos regjeringspartiene, varslet i regjeringsplattformen av 2013, stemt på av flere hundretusen velgere og bearbeidet i flere runder frem til 2017. Disse medlemmer mener flere har overfortolket forslaget i strengest mulig retning, og dermed oversett kjernen i forslaget som er å sende et signal til domstolene om å utnytte strafferammene i større grad for de mest graverende kriminelle handlinger som er begått flere ganger, og finne en balanse mellom strafferammene for én svært alvorlig handling og flere svært alvorlige handlinger.

Disse medlemmer mener vi ikke utnytter strafferammene vi allerede har i dag når det kommer til de kriminalitetsområder som departementet foreslår en utvidelse for. Det har siden 2006 med NOU 2006:10 «Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye muligheter» med påfølgende lovendringer om utvidet rett til bistandsadvokat og utvidet rett til informasjon og innsyn for fornærmede, vært politisk vilje i Norge for å styrke fornærmedes rettigheter. Daværende justisminister fra Arbeiderpartiet Knut Storberget sa til Dagsavisen den 7. februar 2008 at:

«Mange har følt seg som en fremmed gjest i sin

egen sak. De føler skuffelse over sitt møte med rettsvesenet, og at de er blitt behandlet som uvedkommende, samtidig som saken dreier seg om en handling de selv har vært utsatt for.

Styrking av fornærmedes og etterlattes rettigheter er sentralt for å opprettholde tilliten til rettssystemet».

Disse medlemmer registrerer at ofrene, pårørende og sentrale organisasjoner som jobber for denne gruppens interesser, også har etterlyst en mer rettferdig straffutmåling i de mest graverende sakene. Disse medlemmer mener forslaget her er en nødvendig og rettferdig del av den totale styrkingen av ofrene og pårørendes rolle i straffesakssystemet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 43 første ledd tredje punktum skal lyde:

Ved fastsettelse av felles straff etter straffeloven § 79 bokstav a tredje ledd, kan retten fastsette en tidsramme som ikke kan overstige 26 år.

Nåværende tredje til femte punktum blir fjerde til nytt sjette punktum.

§ 79 skal lyde:

§ 79 Fastsetting av straff ut over strafferammen (fle-re lovbrudd, gjentakelse, organisert kriminalitet)

Foreligger en eller flere av situasjonene nevnt i bokstav a til c, forhøyes strafferammen som der bestemt:

a) *Når en lovbrøyer ved én eller flere handlinger har begått flere lovbrudd, og det skal idømmes en felles straff, forhøyes strafferammen i det strengeste straffebudet inntil det dobbelte, men aldri høyere enn summen av strafferammene.*

Strafferammen forhøyes ikke med mer enn 6 år og ikke ut over 21 år, med unntak av forhøyelse etter tredje ledd i denne bokstav.

Strafferammen forhøyes til fengsel inntil 26 år dersom to eller flere av lovbruddene har en strafferamme på fengsel inntil 15 år eller mer.

For personer som var under 18 år på handlingstidspunktet, forhøyes strafferammen ikke ut over 15 år.

Forhøyelse av strafferammen etter denne bokstav får bare betydning for lovbestemmelser som har bestemt at den forhøyde strafferammen skal tillegges rettslig virkning.

b) *Når en tidligere domfelt person på ny har begått en straffbar handling av samme art som han tidligere er dømt for her i riket eller i utlandet, for-*

høyres strafferammen inntil det dobbelte, hvis ikke straffebudet selv bestemmer noe annet.

Strafferammen forhøyes ikke med mer enn 6 år og ikke ut over 21 år.

Forhøyelse av strafferammen etter denne bokstav gjelder bare når den domfelte hadde fylt 18 år på tidspunktet for den tidligere straffbare handlingen, og har begått den nye handlingen etter at straffen for den tidligere handlingen helt eller delvis er fullbyrdet.

Har den nye straffbare handlingen en strafferamme på mer enn 1 år, *forhøyes ikke strafferammen* hvis den nye handlingen er begått senere enn 6 år etter at fullbyrdelsen av den tidligere straffen er avsluttet, når ikke annet er bestemt. Har den nye straffbare handlingen en strafferamme på 1 år eller mindre, kan det ikke ha gått mer enn 2 år fra fullbyrdelsen er avsluttet.

Forhøyelse av *strafferammen* etter denne bokstav får bare betydning for lovbestemmelser som har bestemt at den forhøyde *strafferammen* skal tillegges rettslig virkning.

- c) *Når en straffbar handling er utøvet som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe, forhøyes strafferammen inntil det dobbelte. Strafferammen forhøyes ikke med mer enn 6 år og ikke ut over 21 år, og for personer som var under 18 år på handlingstidspunktet, ikke ut over 15 år.*

Med organisert kriminell gruppe menes et samarbeid mellom tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller som går ut på at en ikke ubetydelig del av aktivitetene består i å begå slike handlinger.

Forhøyelse av *strafferammen* etter denne bokstav får anvendelse for lovbestemmelser som tillegger strafferammen rettslig virkning, når ikke annet er bestemt.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil vise til at saken er vedtatt hastebehandlet mot Stortingets egne retningslinjer for frister og kun med regjeringens støtte. Stortingets anbefalte frist var 21. april 2017 for å klare å få sakene behandlet innen sommeren. Saken ble referert i Stortinget den 22. mai 2017 og ble så i komiteen den 23. mai 2017, av regjeringens partiene, krevd behandlet før sommerferien. Mindretallet ba presidentskapet ta stilling til dette, siden presidentskapet selv hadde informert komiteene om frister for å kunne fremsette saker, i brev fra komiteen av 23. mai 2017 til presidentskapet. Mindretallet fremholdt at det var uansvarlig å behandle en så viktig sak på så kort tid. Presidentskapet vedtok, med Høyre og

Fremskrittspartiens stemmer, mot stemmene til Kristelig Folkeparti og Arbeiderpartiet, å tillate at saken skulle underlegges behandling.

Ifølge fremdriftsplanen skulle først utkast være klart 29. mai 2017, andre utkast 30. mai 2017, samme dag som det var høring i saken, neste utkast 5. juni 2017 (2. pinsedag) og avgivelse 6. juni 2017. Fra 30. mai til 5. juni er det tre virkedager. Etter disse medlemmers syn er denne prosessen uansvarlig. Stortinget som lovgivende myndighet er tilside-satt når det gjelder grundig drøfting. Høringsinvitasjon ble lagt ut på Stortingets hjemmesider tirsdag før Kristi Himmelfartsdag, med svarfrist natt til mandag – dvs. i en periode mange har tatt fri og ikke oppdaterer seg på Stortingets hjemmesider. Etter disse medlemmers vurdering er ikke dette måten å styre et land på.

Disse medlemmer viser til at det er ingenting i sakens karakter som ville ha tatt skade av en grundig behandling i Stortinget. Hele saken fremstår som å være et valgkamputspill slik at Høyre- og Fremskrittsparti-regjeringen kan fremstå handlekraftig etter en periode med massiv kritikk på justisfeltet, blant annet fra Sivilombudsmannen på kriminalomsorg, Riksrevisjonen på samarbeidet mellom forsvar og politi og deres egen bestilte konsulentrapport som konkluderte med at det økonomiske handlingsrommet til politiet er redusert.

Disse medlemmer viser til utvidet høringsbrev (som svar på spørsmål under høringen) fra professor Mads Andenæs, til komiteen av 31. mai 2017: «Saken er simpelthen ikke forsvarlig behandlet,..» og der han også viser til at det er ingenting fremkommet i høringsnotatet eller den muntlige høringen som krever at denne saken underlegges slik hastebehandling som regjeringens partiene legger opp til. Disse medlemmer stiller seg bak denne vurderingen.

Disse medlemmer mener det er beklagelig at regjeringens partiene Høyre og Fremskrittspartiet forsøker å redusere Stortingets lovgivende rolle til et sandpåstrøingsorgan for regjeringen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, er ikke avvisende til straffskjerpelser når det er behov for det og straffen har en effekt. Det er alvorlig at enkelte begår grove integritetsskrenkelser overfor andre personer. Å finne de riktige avveininger mellom straffenivå, allmennpreventive hensyn, individualpreventive hensyn, rettferdighet og ivaretagelse av ofre utsatt for slik alvorlig kriminalitet krever en grundig behandling av lovgiver. Disse momenter er fremkommet i flere hørings svar og under den muntlige høringen i Stortinget.

Flertallet peker på at flere høringsinstanser, som Riksadvokaten og Høyesterett, er av den oppfat-

ning at den fremlagte proposisjonen ikke i tilstrekkelig grad inneholder en slik grundig drøfting. Flertallet viser også til Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) Kap. 2.4:

«Slik departementet ser det, er det ved vurderingen snarere slik at en må kreve en særlig god begrunnelse for å åpne for maksimumsstraff på 30 år enn å kreve en begrunnelse for hvorfor en slik strafferamme ikke brukes i enda flere bestemmelser. I Norge er strafferettspleien tuftet på en langvarig human tradisjon. Det ville være uheldig dersom straffeloven 2005 skulle initiere en utvikling – utover det som er strengt nødvendig og adekvat – i retning av å sette straff på fengsel inntil 30 år for stadig flere grove lovbrudd.»

Flertallet slutter seg til dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at Stortinget er fratatt mulighetene til på eget initiativ å innhente kunnskap om disse forhold på grunn av at saken er krevd hastebehandlet. På denne bakgrunn foreslår disse medlemmer at Stortinget ber regjeringen utrede saken grundigere.

Disse medlemmer vil peke på forhold som etter disse medlemmers mening ikke er godt nok utredet:

- Verdier og moralske dilemmaer
- Straff som virkemiddel, gjerningsperson og fornærmede
- Kunnskapsbaserte vurderinger av allmennpreventive og individualpreventive hensyn
- Økonomiske konsekvenser
- En gjennomgang av utviklingen av straffenivået og «straffebyrden» i samfunnet
- Internasjonale og nordiske erfaringer, praksis og utvikling
- Rettferdighet og formål med straffen
- Ofrenes rettssikkerhet

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som skal vurdere behovet for heving av straffenivået for grove identitetskrenkelser.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at endringer i straffeloven stiller strenge krav til utredning da straff er det sterkeste inngrepet lovgiver kan utøve mot borgere. Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti var uenig i at Prop. 137 L (2016–2017) skulle behandles i denne sesjonen, da det var for kort tid til å vurdere saken på en forsvarlig måte. Dette medlem viser til at heving av den øvre grense for straffenivå i og for seg ikke er et nytt tema, da det har blitt vurdert flere gan-

ger. Dette medlem vil likevel påpeke at endringene som foreslås i proposisjonen ikke kan sies å være sammenfallende med tidligere prosesser. Formålet med straff har i norsk strafferett vært begrunnet i allmenn- og individualprevensjon. Dette medlem vil i denne sammenheng vise til Innst. O. nr. 72 (2004–2005) hvor en samlet komité påpekte følgende:

«Komiteen vil fremheve at hovedformålet med bruk av straff er prevensjon: Samfunnet straffer for å hindre fremtidige uønskede handlinger og for å forebygge sosial uro i kjølvannet av uønsket adferd som likevel måtte skje.»

Dette medlem viser til at begrunnelsen i proposisjonen for heving av straffenivå til 26 år i konkurrenstillfeller ved grove integritetskrenkelser synes å endre noe av hovedformålet med straff, nemlig at man går fra et prevensjonsperspektiv til et mer rettferdighetshensyn overfor fornærmede. Dette medlem er ikke avvisende til at formålet med straffen kan endres over tid, men mener at det må foreligge en grundigere utredning av dette hvor flere aspekt drøftes grundig før man kan ta stilling til dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, påpeker at grove seksuelle overgrep er svært alvorlig kriminalitet. Det er helt sentralt at straffenivået knyttet til slik grov kriminalitet gjenspeiler alvoret i den straffbare handlingen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener det kan være hensiktsmessig å gjøre en lovendring som gir anvisning til domstolene om skjerpet straff for gjentatt kriminalitet, der det også gis en konkret normering av det nye straffenivået for gjentatte overtredelser av ulike straffebud. Dette medlem viser til at den normering av normalstraffenivå i lovforarbeider for alvorlige volds- og seksuallovbrudd som ble gjort i Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) og Prop. 97 L (2009–2010), har medført en konkret skjerping av straffenivået for disse forbrytelsene, hvor domstolene har fulgt opp Stortingets angivelse av straffenivået. Det vises til bl.a. Høyesteretts storkammeravgjørelse i Rt. 2009 s. 1412 avsnitt 21–22 hvor dette er fremhevet:

«(21) Domstolene tillegger regelmessig uttalelser i lovens forarbeider stor vekt ved tolkning av lover. Det samme gjelder uttalelser om straffenivået i forarbeider til lover om straff. I de nevnte forarbeidene fra 2009 har lovgiverne gitt mange slike anvisninger. Dette er dels gjort ved generelle uttalelser, ofte angitt ved fengselsstraffens lengde eller om nivå, se f.eks. Innst.O.nr.73 (2008-2009) punkt 6.2 om at straffenivået for «de mest integritets-krenkende handlingene» skal skjerpes med rundt en tredjedel. Og dels er det gjort ved å anvende tilfeller

som har vært oppe i rettspraksis, som eksempler. Det opplyses da hvilken straff som ble utmålt, samtidig som det angis hvilken straff som anses å ville være den korrekte etter straffeloven av 2005.

(22) Ved å gå frem på denne måten har lovgiverne gått langt i å gi til dels detaljerte retningslinjer for straffutmålingen i lovforarbeidene. Det er ingen tvil om at når straffeloven av 2005 trer i kraft, så plikter domstolene å legge til grunn et straffenivå slik det er kommet til uttrykk i lovens forarbeider. Straffutmålingen må skje ut fra dette og under hensyn til de særlige omstendigheter i den enkelte sak.»

Dette medlem mener at en slik konkretisering av normalstraffenivå ved bruk av eksempler fra tidligere saker og angivelse av nytt straffenivå, kan være hensiktsmessig også når det gjelder skjerpning av straffenivået for gjentatte lovbrudd. Dette fordrer i så fall en mer omfattende proposisjon enn det som Stortinget har blitt forelagt ved herværende lovforslag. Dette medlem mener det bør utredes hvordan man kan heve straffen for grove integritetskrenkelser, spesielt med tanke på konkurrenstilfeller.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan heve straffenivået for grove integritetskrenkelser, spesielt med tanke på konkurrenstilfeller.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 43 første ledd tredje punktum skal lyde:
Ved fastsettelse av felles straff etter straffeloven § 79 bokstav a tredje ledd, kan retten fastsette en tidsramme som ikke kan overstige 26 år.

Nåværende tredje til femte punktum blir fjerde til nytt sjette punktum.

§ 79 skal lyde:

§ 79 *Fastsetting av straff ut over strafferammen (fle-re lovbrudd, gjentakelse, organisert kriminalitet)*

Foreligger en eller flere av situasjonene nevnt i bokstav a til c, forhøyes *strafferammen som der bestemte*:

- a) *Når en lovbrøyer ved én eller flere handlinger har begått flere lovbrudd, og det skal idømmes en felles straff, forhøyes strafferammen i det strenge straffebudet inntil det dobbelte, men aldri høyere enn summen av strafferammene.*

Strafferammen forhøyes ikke med mer enn 6 år og ikke ut over 21 år, med unntak av forhøyelse etter tredje ledd i denne bokstav.

Strafferammen forhøyes til fengsel inntil 26 år dersom to eller flere av lovbruddene har en strafferamme på fengsel inntil 15 år eller mer.

For personer som var under 18 år på handlingstidspunktet, forhøyes strafferammen ikke ut over 15 år.

Forhøyelse av *strafferammen* etter denne bokstav får bare betydning for lovbestemmelser som har bestemt at den forhøyde *strafferammen* skal tillegges rettslig virkning.

- b) *Når en tidligere domfelt person på ny har begått en straffbar handling av samme art som han tidligere er dømt for her i riket eller i utlandet, forhøyes strafferammen inntil det dobbelte, hvis ikke straffebudet selv bestemmer noe annet.*

Strafferammen forhøyes ikke med mer enn 6 år og ikke ut over 21 år.

Forhøyelse av strafferammen etter denne bokstav gjelder bare når den domfelte hadde fylt 18 år på tidspunktet for den tidligere straffbare handlingen, og har begått den nye handlingen etter at straffen for den tidligere handlingen helt eller delvis er fullbyrdet.

Har den nye straffbare handlingen en strafferamme på mer enn 1 år, *forhøyes ikke strafferammen* hvis den nye handlingen er begått senere enn 6 år etter at fullbyrdelsen av den tidligere straffen er avsluttet, når ikke annet er bestemt. Har den nye straffbare handlingen en strafferamme på 1 år eller mindre, kan det ikke ha gått mer enn 2 år fra fullbyrdelsen er avsluttet.

Forhøyelse av *strafferammen* etter denne bokstav får bare betydning for lovbestemmelser som har bestemt at den forhøyde *strafferammen* skal tillegges rettslig virkning.

- c) *Når en straffbar handling er utøvet som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe, forhøyes strafferammen inntil det dobbelte. Strafferammen forhøyes ikke med mer enn 6 år og ikke ut over 21 år, og for personer som var under 18 år på handlingstidspunktet, ikke ut over 15 år.*

Med organisert kriminell gruppe menes et samarbeid mellom tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller som går ut på at en ikke ubetydelig del av aktivitetene består i å begå slike handlinger.

Forhøyelse av *strafferammen* etter denne bokstav får anvendelse for lovbestemmelser som tillegger

strafferammen rettslig virkning, når ikke annet er bestemt.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som skal vurdere behovet for heving av straffnivået for grove identitetskrenkelser.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan heve straffenivået for grove integritetskrenkelser, spesielt med tanke på konkurrenstilfeller.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i straffeloven m.m. (skjerpet straff ved flere grove integritetskrenkelser og styrket oppreisningsvern ved krenkelser begått av flere i fellesskap)

I

I lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven)

§ 3-5 annet ledd skal lyde:

Har flere i fellesskap voldt skade, tilføyd krenking eller utvist mislig atferd, kan det fastsettes separate krav om oppreisning for den enkelte ansvarlige. I vurderingen etter første punktum skal det særlig legges vekt på den økte belastningen for fornærmede av at flere handlet i fellesskap.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

§ 5-3 nr. 1 annet punktum skal lyde:

Det samme gjelder flere som plikter å betale oppreisning for samme skade, krenking eller mislige atferd, dersom ikke retten bestemmer annet.

II

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endring:

§ 40 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Det skal opplyses i domsgrunnene om hvorvidt straffeloven § 79 bokstav a er anvendt, og det bør pekes på straffenivået for hvert av de mest alvorlige lovbruddene.

Nåværende fjerde punktum blir nytt femte punktum.

III

I lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. gjøres følgende endring:

§ 6 nytt tredje punktum skal lyde:

Har flere i fellesskap voldt skade, tilføyd krenking eller utvist mislig adferd, skal det ved utmålingen særlig legges vekt på den økte belastningen for fornærmede av at flere har handlet i fellesskap.

IV

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De ulike endringene kan settes i kraft til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

Oslo, i justiskomiteen, den 6. juni 2017

Hadia Tajik

leder

Peter Christian Frølich

ordfører

